

Politiets arbeid med og mot 1 % MC-klubber i Norge

En teoretisk oppgave

av

Rakel Hansen

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-B)

Politihøgskolen avd. Bodø

2012

Innhold

INNLEDNING	3
PROBLEMSTILLING	4
Begrepsavklaring.....	4
Begrunnelse og avgrensing for problemstilling	4
Utdrag fra prosesslogg (bakgrunn for problemstilling).....	5
METODE	6
TEORI	7
Historikk.....	7
Klubbenes utvikling	8
1 % -klubbene som organisasjon.....	9
1 % - tenkningen	11
Trusselbildet	12
Politiets ståsted og føringer	12
Samarbeidspartnere	14
DRØFTING.....	15
Informasjonsflyt	15
Politiblikket	16
Muligheter og utfordringer.....	17
Werps metode.....	19
AVSLUTNING	20
REFERANSER	21
Referanseliste	21
Selvvalgt pensum	22

INNLEDNING

I denne oppgaven vil jeg ta for meg 1 % MC-klubber og hvilke utfordringer det fører med seg at de stadig etablerer nye avdelinger ulike steder i Norge. Hovedfokuset vil være på politiets arbeid med og mot disse klubbene, hva fungerer, hva kan gjøres annerledes, og hva kan læres av andre? Hvilke aktører kan politiet spille på for at arbeidet utføres på en best mulig og samfunnsnyttig måte?

Jeg ønsker også å presentere en viss oversikt over hvor stort dette problemet er – og i hvor stor grad og hvordan etableringen påvirker lokalmiljøene. Hvem er egentlig berørt av dette, og hvem har det overordnede ansvaret for å iverksette tiltak?

I drøftingen om politiets metoder i arbeidet med 1 % -klubbene kommer jeg til å fokusere på i hvor stor grad arbeidet er i tråd med de overordnede føringene og visjonene for politiets arbeid – med fokus på kriminalitetsforebygging. Avslutningsvis har jeg pekt på hvilke metoder som har vist seg å medføre suksess, og som dermed kan anses som relativt trygge å videreføre.

PROBLEMSTILLING

Hvilke tiltak er iverksatt av politiet i bekjempelsen og forebyggingen av 1 % MC-klubber i Norge, og er tiltakene i tråd med etatens overordnede visjoner om kunnskapsbasert og tverretattlig samarbeid?

Begrepsavklaring

Organisert kriminalitet: Organisert kriminalitet er et begrep som blir brukt om en etablert kriminell virksomhet som varer over tid - gjerne med en avklart rollefordeling - og som tar sikte på økonomisk fortjeneste og/eller besittelse av maktposisjoner i samfunnet. (http://no.wikipedia.org/wiki/Organisert_kriminalitet, nedlastet 11.04.12).

1 % MC-klubb: Motorsykelklubb med medlemmer som definerer seg selv som den ene prosenten av hundre som bryter ut av det lovlidige samfunnet og lever på siden av dette. De har egne regler som må overholdes. Se avsnittet "historie" for nærmere beskrivelse.

Kriminell MC-klubb: I oppgaven er dette det samme som 1 % MC-klubb, begrepene vil bli brukt om hverandre.

MC - kriminalitet: Begrepet omfatter den kriminaliteten som kan relateres til de kriminelle MC-klubbene, medlemmene og deres virke innenfor klubbene.

Begrunnelse og avgrensning for problemstilling

Problemstillingen gjenspeiler formålet mitt med denne oppgaven; både beskrivelse av de tiltakene som skal bekjempe de kriminelle MC-klubbene i Norge, samt en drøfting som tar for seg hvordan dette stemmer overens med hovedmålene for politiets arbeid. Ikke minst er det interessant å se om tiltakene har en varig effekt, og om de er egnet til å forebygge fremtidig etablering av klubbene flere steder i landet.

For å fremme en forståelse for hvorfor jeg ønsker å skrive om dette emnet, har jeg valgt å ta med et utdrag fra min prosesslogg fra praksisåret mitt som student i politiet. Prosessloggen inngår som en del av arbeidet ved siden av det operative i løpet av året man er i praksis, og inneholder momenter, observasjoner og refleksjoner en selv ser på som viktige og aktuelle. I utdraget som følger framgår det hva som ledet meg inn på emnet, og hva som er motivasjonen for å skrive om det.

Utdrag fra prosesslogg (bakgrunn for problemstilling)

Kriminalpolitisen (KRIPOS) fagansvarlige for MC-kriminalitet, Jon Sivert Langmoen, holdt i dag foredrag for tjenestepersoner i distriktet om nettopp dette temaet. Foredraget var informativt og grundig, og tok for seg de største kriminelle MC-klubbens aktivitet, blant annet rekruttering og skikker/ritualer. Det var fokus på begrepet 1 % klubb, hvilke typer kriminalitet klubbene bedriver, samt aktuelle ord og uttrykk i tilknytning til klubbene. I tillegg gikk han inn på metoder og teorier om hvordan politiet kan forebygge/bekjempe problemet. Jeg fant foredraget svært interessant og aktuelt, og ble inspirert til å lese meg opp på temaet og ha fokus på dette. De kriminelle organiserte MC-miljøene i Norge har i den senere tid vokst, og med det styrket sin posisjon betydelig. Dette gjelder også distriktet der jeg har praksis, hvor flere lokale klubber har eller har planer om å innordne seg Hells Angels. I distriktet har vi ved noen anledninger hatt med "prospects" og "hangarounds" å gjøre. En av de mest sentrale personene i de lokale Hells-Angels-tilknyttede klubbene er kjent for bl.a. narkotikakriminalitet og vold. Da jeg hospiterte ved narkotikaavdelingen på stasjonen hvor jeg har praksis, ble det gjennomført spaning på vedkommende, som resulterte i flere pågripelser og beslag av betydelige mengder narkotika.

Det er åpenbart en utfordring for politiet å kartlegge de aktuelle personene/klubbens aktiviteter. Det er derfor viktig at politiet tar det som etter hvert har blitt et samfunnsproblem, på alvor. Langmoen poengterte at det er gunstig at et tverretatlig samarbeid etableres. Politiet må samarbeide tett med andre samfunnsaktører, som kommune og lokale bedrifter, for at arbeidet skal være effektivt.

METODE

Jeg mener at en teoretisk oppgave best kan belyse og besvare problemstillingen min. Jeg er dessuten mer fortrolig med arbeidsformen og prosessen det er å skrive en teoretisk oppgave, og føler derfor at jeg får presentert temaet på en bedre måte enn hvis jeg for eksempel hadde gjennomført en kvalitativ spørreundersøkelse med tilhørende analyser. Jeg ønsker å se helhetlig på utfordringene 1 % -klubbene fører med seg, og arbeidet som blir gjort opp mot disse, og mener at den teorien jeg presenterer i oppgaven er relevant. Allerede før arbeidet med oppgaven startet, hadde jeg vært innom en del litteratur om emnet.

Som sisteårsstudent på Politihøgskolen har jeg naturligvis begrenset med erfaring fra politiyrket, med kun ett års praksis i ryggen. Jeg har derfor brukt mye tid på å sile ut relevant teori, og vil presentere denne i et eget kapittel, for så å gå inn og drøfte dette med et til tider noe kritisk blikk. Fordelene med å skrive en teoretisk oppgave om emnet, er at det finnes mye litteratur med ulike vinklinger og fokusområder. Det er også et svært engasjerende tema i samfunnet i dag, og det er laget en rekke intervjuer og reportasjer som omhandler de kriminelle MC-klubbene. På grunn av dette har jeg kunnet tillate meg å være kritisk til hvilken litteratur jeg har valgt å drøfte i oppgaven. En ulempe med å basere oppgaven på allerede eksisterende litteratur, er at det ikke er jeg selv som sitter med primærkunnskapen. Derfor har jeg i stor grad benyttet handlingsplaner og offentlige dokumenter utarbeidet av politiet selv, da jeg anser teorien som presenteres her som veldokumentert og godt gjennomarbeidet. Noe av teorien jeg presenterer kommer fra interne rapporter, evalueringer og handlingsplaner i Politiet. Disse er utarbeidet av ulike arbeidsgrupper med stort fokus og bred kompetanse på området.

Jeg kommer ikke til å gå i dybden på de kriminelle MC-klubbene som organisasjoner, og deres historie. Dette kommer jeg kun til å gå kort inn på, som bakgrunnsinformasjon for å kunne skape en for forståelse for hva oppgaven skal handle om. Oppgaven kommer heller ikke til å gå grundig inn på årsakene til den organiserte kriminaliteten.

TEORI

Jeg har valgt å ta med noe teori om selve fenomenet 1 % MC-klubb, da jeg tenker at dette er relevant for å skape en god og helhetlig forforståelse.

Historikk

1 % MC – begrepet oppsto i den amerikanske byen Hollister i California i 1947. I forbindelse med feiring av den amerikanske nasjonaldagen hadde byen invitert til et stort motorsykkeltreff. Treffet utartet seg til voldsomme opptøyer som endte med at nasjonalgarden måtte innkalles for å gjenopprette ro og orden. De amerikanske motorsyklister sentralorganisasjon tok sterk avstand fra det som hadde skjedd, og forsvarte organisasjonen med at 99 % av alle motorsyklister var hederlige og lovlige borgere, men at de resterende 1 % var uanstendige og skjemte ut alle andre MC-entusiaster. Begrepet 1 % 'er ble umiddelbart tatt i bruk av de som sto for opptøyene, og har siden da fungert som et symbol på en valgt livsstil. Med 1 % MC-gjenger menes derfor i denne sammenhengen klubber som selv hevder at de tilhører den delen av MC-miljøet som har brutt med det etablerte samfunnet, stilt seg på siden av dette og lever etter sine egne lover, regler og normer. Begrepet har siden blitt bekreftet ved flere anledninger, og det har blitt utviklet en "ed" eller troserklæring innen miljøet. Denne lyder som følger. "A one percenter is the one percent of a hundred of us who have given up on society and the politicians one-way-law. This is why we look repulsive. We are saying we don't want to be like you or look like you. Videre heter det: "Hvis noen slår din bror, vil du da hevne dette uten å stille spørsmål om hvorfor. For det finnes intet hvorfor. Din bror har ikke alltid rett, men han er alltid din bror. Det er en for alle og alle for en. Hvis du ikke tenker på denne måten; forsvinn, da du ikke tilhører oss. (Kripes, 2011). Av dette kan en forstå at broderskapet og samholdet er en sterk motivasjon og drivkraft i disse miljøene. Jeg vil komme nærmere inn på dette under avsnittet "1 % - tenkningen".

Ralph "Sonny" Barger regnes som 1 % -klubben Hells Angels' grunnlegger – altså den første Hell's Angel. Han ga i 2000 ut boken "Hell's Angel", som er hans egen beretning om sitt liv med motorsykelklubben. Han skriver i biografien at et motorsykkeltreff er en måte å komme sammen med likesinnede på – et party på hjul. Videre sier han at Hells Angels ikke drar på treff for å lage bråk, men for å kjøre og feste sammen, være frie og glemme hverdagen. I følge Barger var å kjøre motorsykel og ta seg en fest grunnlaget for at klubben ble etablert – motivasjonen var primært ikke å bedrive kriminalitet. Betydningen av broderskapet – å ha noen uansett hva, var også helt klart et sterkt trekkplaster. Barger uttrykker også tydelig i

boken at han er fornøyd med at klubben har fått mange unge medlemmer som virkelig skjønner hva det dreier seg om, og som fører tradisjonene videre. (Barger, 2000).

Den første avdelingen av en 1 % MC-klubb i Norden ble opprettet i 1980 i København. Til Norge kom de først i 1992, da MC-klubben "Rowdies" i Trondheim fikk nye jakkemerker som viste at de sympatiserte med Hells Angels (Larsson, 2008).

Klubbenes utvikling

Den mest kjente typen kriminelle organisasjoner i Norge i dag er MC-gjenger (Gottschalk, 2008). Oppgaven fokuserer på de 1 %-klubbene som i dag er etablert og har godt fotfeste i Norge; Hells Angels MC (HAMC), Outlaws MC, Bandidos MC og Coffin Cheaters. Siden klubbene har betydelige likheter hva angår organisasjon og oppbygning, uniformering og interne regler/disiplin, vil jeg i hovedsak omtale disse under ett som kriminelle MC-klubber eller 1 % -klubber. Der det i oppgaven dreier seg om én av disse klubbene spesielt, vil dette være spesifisert.

I følge Larsson (2008) ser man ofte at begrepene organisert kriminalitet og (kriminelle) gjenger brukes om hverandre, både i media og i politiet. Historisk sett kan man definere MC-gjengene under "gjeng", men ser man på utviklingen klubbene har hatt og hvilken kriminalitet de bedriver, har man holdepunkter for å la de gå under organisert kriminalitet. I følge Larsson (2008) er det her ingen vanntette skott. Gjengene kan jo være organiserte? MC-miljøene er i følge Larsson på mange måter atypiske i forhold til mye av den organiserte kriminaliteten. De er uniformerte, lett synlige og er også ett av få miljøer i Norge som har et visst hierarkisk preg. Politiet behandler og omtaler 1 % - klubbene som organiserte kriminelle, og de inngår i handlingsplaner som skal forebygge organisert kriminalitet. Likevel har bekjempelse av 1 % MC-klubber en egen handlingsplan, noe som kan indikere at man har vært usikker på hvor klubbene skal plasseres.

Gottschalk (2008) sier at forståelsen av organisert kriminalitet innebærer en overgang fra håndverkbasert til kunnskapsbasert kriminalitet. Effektive og oppdaterte informasjonssystemer er da viktigere enn raske politibiler. MC-klubbene er blitt avanserte organisasjoner som bedriver profittstyrt virksomhet og er blitt velstående. Gottschalk presiserer at klubbene etter hvert har begynt å eie snekker- og entreprenørfirmaer, tattoveringsbutikker og restauranter, noe som betyr at de har mulighet til å hvitvaske penger

fra kriminell virksomhet inn i den lovlige økonomien. (<http://www.nrk.no/nyheter/1.7491765>, 11.05.12). I senere tid har det også vært en tendens til at klubbene knytter til seg personer med kunnskap om økonomiplanlegging mv., noe som underbygger Gottschalks teori om hvitvasking. Dette er et viktig poeng – MC-klubbene har endret seg fra å være typiske kompisklubber med interesse for motorsykler, til å være velstående og opptatt av penger.

I følge en rapporten ”dialog i arbeidet med gjengstrukturer” (Stubberud & Jensen 2012), er det en økende tendens til at klubbene går bort fra å rekruttere ungdom, men heller ser mot eldre som allerede har en relasjon til klubben – dette stemmer med det Gottschalk sier om kompetansebehov innad i klubbene. I tillegg nevner rapporten noe viktig om voldsutøvelsen knyttet til de kriminelle MC-gjengene; erfaringer fra andre land viser at det er i supportgruppene mye av volden skjer, ofte uten at de fullverdige medlemmene og klubbene har kontroll og kan styre det. Det kan med andre ord tyde på at det ikke er medlemskapet i seg selv som medfører fare for voldsbruk.

1 % -klubbene som organisasjon

De nevnte MC-klubbene beskrives av Politidirektoratet (POD) som nettverk og organisasjoner (Politidirektoratet 2010). Det følgende avsnittet er i stor grad basert på denne rapporten. Det er imidlertid viktig å skille mellom selve klubbene som organisasjoner, og deres medlemmer som individer. Klubben er en basisorganisasjon som medlemmet virker innenfor. Felles for MC-gjengene er at de har en fast struktur med lover og regler for organisering og administrasjon. Gjengene har overnasjonale, nasjonale og lokale regler. Regelverket skal følges, selv om det skulle gå på akkord med samfunnets regelverk for øvrig. Klubbene har også egne etiske normer, der for eksempel et absolutt krav om taushet overfor utenforstående står sterkt. Alle de internasjonale MC-gjengene er organisert i såkalte chapters (avdelinger). Hver avdeling er bygd opp etter en tradisjonell hierarkisk struktur;

- President
- Visepresident
- Sergeant at arms
- Secretary
- Road captain

Disse personene har ulike administrative oppgaver i forbindelse med arrangement, møter, turer etc.

”Colors” er en samlebetegnelse for de tegnene og merkene som er på medlemmenes klesplagg – ofte skinn- eller dongerivester. Merkene inngår i et internasjonalt tegnsystem med strenge regler. Kun fullverdige medlemmer har anledning til å bære klubbens merker. Ryggmerkene er identiske for alle klubbens medlemmer, mens forsiden av vesten kan variere fra medlem til medlem. Fullverdige medlemmer bærer i tillegg til 1 % - merket også et merke som viser medlemmets rang i klubben, for eksempel president. De ulike klubbene har også særskilte symboler som medlemmer har gjort seg fortjent til, for eksempel å ha utøvd vold mot politiet, begått eller medvirket til drap for klubben. Klubblogoen på vestene er lånt fra den aktuelle klubben, og er altså ikke medlemmets eiendel. Logoen må returneres ved utmelding eller eksklusjon fra klubben. For et klubbmedlem er det svært ydmykende å bli fratatt ”colors”. Klubbens uniformering fremstår som en trussel overfor andre, noe som reduserer behovet for utøvelse av vold for å nå fram (Gottschalk, 2008).

For å bli medlem i en 1 % MC-klubb må man gå gradene som hangaround (prøvedlem) via prospect til fullverdig medlem. Denne prosessen kan gå over flere år og krever en sterk motivasjon hos den som vil bli medlem. I forkant av dette har man gjerne vært medlem av en supportklubb. Hells Angels skriver på sine offisielle internettsider; ”As the saying goes, if you have to ask the question, you probably won’t understand the answer”. Interessenter rådes til å ta kontakt med et medlem i sitt nærmeste ”chapter” for informasjon. Videre står det at hvis man lurer på hvor dette er, så er man antakelig ikke klar for et medlemskap i klubben. (<http://www.hells-angels.com/?HA=faq>, nedlastet 11.05.12)

I Hells Angels er vilkårene for å bli medlem at man har gyldig førerkort og eier en fungerende motorsykkel av merket Harley Davidson. Videre må man ikke være barneovergriper eller ha søkt om å bli politi eller fengselsbetjent. Heller ikke nære slektninger kan arbeide eller ha arbeidet i politiet eller fengselsvesenet. At man er voldelig har ikke vist seg å være til hinder for medlemskap i en 1 % -klubb (Politidirektoratet, 2010). Det verdensomspennende og sterke nettverket klubbene inngår i, er sentrale for å utføre større opplegg. De hjelper hverandre på tvers av landegrenser med å skaffe personer man kan stole på som ordner narkotika, omsetning og hvitvasking av penger (Larsson, 2008). 1 % - klubbene har altså en organisering som man kan anta går ut over det en vennegjeng av motorsykkelentusiaster krever. Klubbene har egne lovgivende, utøvende og dømmende organer som holder orden på medlemmene, økonomien og aktivitetene (Politidirektoratet, 2010).

1 % - tenkningen

Det er ingen tvil om at tankesettet og motivasjonen innad i klubbene er spesiell, og at det for mange er vanskelig å forstå denne. Selv sier medlemmene og klubbene at de føler seg krenket og uthengt, og uten grunn stemplet som kriminelle. De hevder at det viktigste for dem er motorsyklene og arbeidet og samholdet rundt denne hobbyen. I mange tilfeller fremstilles klubbenes virke utelukkende negativt, ofte i kombinasjon med dyster dommedagsmusikk. Jeg kan til en viss grad skjønne at dette er nedverdiggende og bidrar til å skape et feil bilde av klubbene. Imaget de ønsker å formidle til folk flest, er at de er lovlydige borgere med sans for motorsykler og en god fest. Klubbene har imidlertid ulike motto, som sier noe om hva de står for. 1 % - klubben Bandidos' motto er ” vi er folkene våre foreldre advarte oss mot”. Dette strider imot imaget, og jeg mener det er forståelig at etablering av klubber med slike motto er egnet til å skape frykt blant mange.

I dokumentaren ”Broderskapet” (NRK, 2010) kommer det fram at den kriminelle MC-gjengen Outlaws i 2010 planla å arrangere sitt verdenstreff på Skistad i Øvre Eiker kommune. Jenter helt ned i 14-årsalderen var invitert til denne festen. Broderskap, rå styrke og mannlig dominans er viktige faktorer i medlemskapet av en 1 % MC-klubb, og den høyeste rangen en kvinne kan ha er klubbens eiendel. Kvinner kan dermed ikke bli tatt opp som medlemmer i en 1 % MC-klubb. Det er heller ikke uvanlig at man tilbyr kvinnelige samboere eller venninner til andre i klubben. Jeg er enig i daværende ordfører i Øvre Eiker kommune, Anders Werp, i at dette sier en del om hvor dypt det berører et lokalsamfunn når klubbene inviterer lokale mindreårige jenter til å delta på slik aktivitet.

Felles for alle de kriminelle MC-klubbene er at de tilbyr et sterkt broderskap som stiller opp for hverandre uansett hva det måtte være. Tilhørighet, beskyttelse, fellesskap og verdighet er sentrale stikkord i forståelsen av hva det er med disse klubbene som er attraktivt. Tanken om en for alle – alle for en, er spesielt sentral. Den enkelte medlem kan være sikker på at hans ”brødre” vil støtte han uansett.

Trusselbildet

Medlemmene i de kriminelle MC-klubbene er ofte involvert i grov kriminalitet, særlig knyttet til narkotikainnførsel/- omsetning, torpedovirksomhet og vold. Politiet mistenker at medlemmer av Hells Angels også benytter personer i sine supportklubber og støttegrupper som kriminelle løpegutter. Mange av personene i støttegruppene har en voldelig bakgrunn og er misbrukere av narkotika og/eller anabole steroider (Politidirektoratet, 2010). I følge et internt notat i politiet, utarbeidet i KRIPOS, er det i Norge registrert totalt 113 personer tilknyttet Hells Angels MC. Dette er inkludert både medlemmer, prospects og hangarounds. Av disse 113 er 85 domfelte (2010). Det kan forventes at tallet stiger ettersom kriminaliteten blir grovere og mer kompleks, og fokuset på klubbene øker. Dette fører med seg andre typer alvorlig kriminalitet innenfor vold, vinning og narkotika. Derfor har det vist seg at aksjoner rettet mot disse kriminalitetsgruppene også har vist seg forebyggende opp mot de kriminelle gjengene som bedriver den. Opprulling av saker gir politiet flere navn å aksjonere mot.

Etablering av de kriminelle MC-klubbene har også vist seg å skape frykt blant lokalbefolkningen mange steder. Dette har ført til økt fokus på problematikken, og strengere og flere krav til politiet og andre aktørers forebyggende virksomhet, herunder kommunene. Det at det ikke finnes noen fullverdige 1 % -klubber i enkelte distrikter, har vist seg å bli en sovepute for noen. Det finnes derfor mange steder ingen konkrete og tilpassede planer for bekjempelsen av MC-gjengene. På denne måten har politiet havnet litt på etterskudd, og noen steder blitt ”tatt på senga”. Resultatet av dette er kriseløsninger og ”dugnadsarbeid” for spesielt interesserte polititjenestepersoner. Dette er helt klart, etter min mening, ingen bærekraftig løsning. Bekjempelse krever en plattform hvor samhandling av ressurser er sentralt - internt i hvert distrikt, og også på tvers av distriktene.

Politiets ståsted og føringer

Det er et overordnet mål fra politidirektoratet at politiarbeidet skal være kunnskapsbasert og kriminalitetsforebyggende. Videre er det en målsetning at politiet i samarbeid med andre offentlige og private aktører skal bidra til å øke trygghet i samfunnet (Lie, 2011).

Politiet har med bakgrunn i erfaringer og observasjoner utarbeidet en rekke handlingsplaner som omhandler denne type kriminalitet, blant andre POD: Politiets bekjempelse av kriminelle gjenger i perioden 2011 – 2025 (2010) og POD: Politiets bekjempelse av kriminelle MC-

gjenger i perioden 2011 til 2015. Sistnevnte retter seg direkte mot 1 % -klubbene som har etablert seg eller fryktes å etablere seg i Norge.

Ut fra rapporter fra berørte politidistrikt kan det se ut til at politiet i svært stor grad fokuserer på kartlegging og observasjon – såkalt innhenting av etterretningsinformasjon. Dette er i tråd med visjonen om kunnskapsbasert politiarbeid – man skaffer seg kunnskap for så å utarbeide arbeidsplaner (Lie, 2011). Kriminalpolitisen (KRIPOS) har også utarbeidet en patruljehåndbok som omhandler 1 % MC-gjenger. Denne er unntatt offentlighet, men refereres til i handlingsplanen mot de kriminelle MC-gjengene. Håndboken er tenkt å gi tilstrekkelig basiskunnskap for identifisering av de kriminelle MC-gjengene. Den inneholder dessuten praktiske erfaringer og råd i forbindelse med typiske kontroll- og innsatssituasjoner. Håndboken presenterer en rekke informasjon som er nyttig i identifiseringen av ulike personers roller innad i klubbene, og effektiviserer arbeidet med kontroll og observasjon. Ikke alle politidistrikter har konkrete planer for arbeidet med de kriminelle MC-klubbene – her vil jeg tro at håndboken er særlig nyttig.

Tore Bjørge, professor i politivitenskap ved PHS, har presentert en helhetlig og generell modell med strategier for forebygging av organisert kriminalitet – med MC-gjenger som eksempel. Han nevner en rekke generelle tilnærminger for å forebygge de kriminelle MC-gjengene:

- Redusere rekrutteringen til gjengene
- Normdannelse mot aksept av kriminelle MC-gjenger
- Avskrekking ved å øke kostnadene ved deltakelse i gjengen og de kriminelle aktivitetene
- Redusere gevinstene fra kriminelle aktiviteter og deltakelse i gjengen
- Avverging av planlagt vold og kriminelle handlinger
- Inkapasitering ved å frata MC-gjengene evnen til å drive sin virksomhet – nøytralisere ledere og andre sentrale personer. Dette har man lyktes med den siste tiden flere steder i Norge.
- Exit: Få gjengmedlemmer til å avslutte sin deltakelse og få hele MC-gjenger til å legge ned virksomheten.

Disse metodene kan sees direkte i sammenheng med momenter i Clarkes modell med situasjonelle forebyggingsteknikker, som er presentert i Lie (2011 s. 263).

Gottschalk (2008) har et eget kapittel som omhandler prosjekt som arbeidsform i forebyggingen av organisert kriminalitet. Her står det blant annet om MC-prosjektet som ble iverksatt etter krigen mellom MC-gjengene på 90-tallet. Politidirektoratet utarbeidet en handlingsplan som strakk seg fra 2003 til 2008, og i evalueringen i ettertid kom det fram at det meste gikk galt. Målet for prosjektet var å hindre nyetableringer av klubber, redusere antallet klubber og hindre rekruttering til de eksisterende klubbene. I stedet for at antallet MC-klubber med en kriminell tilnærming gikk ned, var gjengene pr. 2008 tredoblet, og antallet klubber hadde økt til totalt 15 (2007). Gottschalk mener at dersom politiet hadde hatt mer kunnskap om kriminelle organisasjoner, hadde politiet oppklart all organisert kriminalitet. Dette er nok å sette det på spissen, men utsagnet innebærer at politiet må tilegne seg mer kunnskap om hvordan kriminelle organisasjoner, herunder 1 % - klubbene fungerer og virker.

Samarbeidspartnere

Hvem er problemeierne?

Som det framgår av politidirektoratets handlingsplan (2010) – er ansvaret for å bekjempe de kriminelle MC-gjengene ikke forbeholdt politiet og påtalemyndigheten. Kriminaliteten som begås berører hele samfunnet. En åpenbar samarbeidspartner for politiet er kommunene – disse er for eksempel involvert ved etablering av klubbhus, utbygginger og kontroll med skjenkebestemmelser. Biltilsynet bør komme på banen i forbindelse med kontroll av kjøretøy – erfaringsmessig er det uregelmessigheter knyttet til motorsyklene medlemmer av klubbene kjører. Danmark og Sverige har hatt hell i samarbeidet med skatteetaten med tanke på pengestrømmer og hvitvasking.

Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) arrangerte i mars 2011 et seminar i København med temaet MC-kriminalitet. Målgruppen var kommuner som huser et 1 % -miljø. 19 av 429 norske kommuner var representert. Seminaret tok utgangspunkt i Danmarks metoder i bekjempelsen av problemet, og hvordan man kan bruke disse til å tilpasse lokale planer i Norge. KS var i august 2011 i møte med justisdepartementet for å diskutere hvordan kommunene og staten i fellesskap kan bekjempe de kriminelle MC-

miljøene. (<http://www.ks.no/tema/Samfunn-og-demokrati/Demokrati/Felles-innsats-mot-MC-kriminalitet/>) Partene diskuterte finansieringen og utformingen av en felles veileder for forebygging og bekjempelse av disse miljøene. Det ble også diskutert hvordan kommunale etater, politiet og skattemyndigheter best kan gå etter pengene – inndra ulovlig utbytte. Her kan man se en sammenheng med Gottschalks observasjoner som er nevnt tidligere i oppgaven. KS gikk i forkant av dette møtet ut til alle kommunene i Norge og rådet dem til å ta avstand fra klubbene, og erklære disse uønsket i lokalmiljøene. Målet er å vanskeliggjøre nyetableringer av kriminelle MC-klubber.

DRØFTING

I sentrale styringsdokumenter fra regjeringen og Stortinget, senest i St. prp. Nr. 1 (2007-2008) for Justisdepartementet, er det slått fast at kriminalitetsbekjempelsen skal være helhetlig og kunnskapsstyrt (Lie, 2011). Er dette tilfellet for metodene som praktiseres i politiet i dag? I drøftingen vil jeg se på i hvor stor grad de nevnte metodene og arbeidsteoriene er i tråd med politiets overordnede visjon om kunnskapsbasert politiarbeid.

Informasjonsflyt

Alt det folk tror de vet om Hells Angels kommer fra politiet, filmer, aviser eller overdrevne videreførelser (Barger, 2000). Hvor får politiet så informasjonen fra? Felles for handlingsplanene, både sentralt og lokalt, er fokuset på økt tilstedeværelse i miljøene. Det skal registreres og noteres, og medlemmene skal kartlegges. Det er også fokus på å avdekke straffbare forhold hos enkeltmedlemmer. Målene er de samme; Hindre rekruttering og fjerne de eksisterende klubbene. Til tross for min begrensede erfaring i politiyrket, tillater jeg meg å se på noe av arbeidet med et kritisk blikk. For at de overordnede målene skal imøtekommes, er det viktig at politiet ikke bare observerer, men klarer å omsette og bruke all informasjonen som sannes inn. Denne må videreføres i en slik form at den er brukbar for hver enkelt tjenesteperson. I løpet av praksisåret fikk jeg inntrykk av at enkelte mente det var mye ord og lite handling, og man ble derfor stående på stedet hvil.

Politiet har retningslinjer for å validere informasjon og tips, og man må kunne stole på at disse blir fulgt. Informasjon blir innhentet og intensjonen er å kunne utnytte denne til å gjøre en best mulig jobb. Politiet er i stor grad premiss- og informasjonsleverandør i det forebyggende

arbeidet, og baserer nesten utelukkende på førstehåndsinformasjon som er innhentet fra kollegaer i etaten. Men har politiet enerett til sannheten – er politiets observasjoner alltid korrekt? Det er et velkjent faktum at man ofte ser det man vil se, så dette kan være en reell fallgrube. Politi- og justissaker gir betydelig dekning i media. Reportasjer om MC-gjenger forekommer jevnlig, og slikt nyhetsstoff selger godt. Samfunnet engasjeres av temaer som politi, straff, rett og galt. Politiet må derfor ha et strategisk forhold til media og bidra til at publikum får god og korrekt informasjon om MC-kriminaliteten. Kanskje kunne det noen steder være aktuelt å inngå et tettere samarbeid med lokalaviser etc. for å nå ut med informasjon til innbyggerne? På denne måten kan man forhindre at media på sin side arbeider for å skape mest mulig blest, men heller fokuserer på å formidle korrekt informasjon til publikum.

Et annet spørsmål man kan stille seg er om det er det så stor grunn til å frykte disse klubbene, og om de virkelig er en så stor trussel som politiet og andre aktører hevder. Jeg tror svaret ligger i en vurdering av partenes troverdighet. Dette er nettopp basert på politiets observasjoner – sannheter – i arbeidet mot klubbene. Arbeidet må igjen baseres på løpende trusselvurderinger som tar utgangspunkt i hvordan situasjonen ser ut til å være akkurat nå. Frykt for, eller grunn til å tro at antallet kriminelle klubber kommer til å øke, må ha en forankring i virkeligheten.

Det nevnte KS-seminaret i København er et godt eksempel på hvordan informasjons- og erfaringsdeling kan foregå. Kanskje kan det være en idé å videreføre denne typen møter – der man oppfordrer alle kommuner til å være representert, også de som ikke tar initiativ til dette selv? Mangel på informasjon skaper frustrasjon. For meg virker det som om at et ledd av bekjempelsen er å skape en felles plattform av kunnskap som alle, både politiet, kommuner og private jobber ut fra.

Politiblikket

Det er ikke til å komme unna at man gjennom erfaring utvikler et såkalt politiblikk i jobben. Dette må ikke gå på bekostning av pålitelig informasjon. Hvordan kan jeg vite at mine overordnede presenterer en objektiv sannhet om problemet, når jeg selv ikke får tilgang på saksdokumenter eller planer, på grunn av graderingen? Dette går selvfølgelig på tillit innad i etaten, men jeg mener det er viktig at man noen ganger stopper opp og vurderer selv hva man

holder på med. Mye av informasjonen er unntatt offentlighet – men er det virkelig så hemmelig at ikke ansatte i politiet kan få tilgang? Det kan være lett å bli fanget i rutiner og vel innarbeidet tankegang, kanskje kan nyutdannede få lov til å i større grad slippe til, med friskt engasjement og pågangsmot.

Muligheter og utfordringer

Det som jeg er opptatt av, og er redd kommer litt i glemmeboka, er det forebyggende perspektivet på arbeidet mot klubbene. Ivaretas dette, eller har politiet blitt maskiner som bare sanker informasjon som ikke videreføres? Har man i arbeidet faktisk forebygget noe, eller bare sittet på gjerdet og registrert hva som foregår? Informasjonen må kunne brukes aktivt for å kunne forutse fremtidige trekk fra klubbene. Akkurat dette kan det synes som om politiet har mislyktes med. I stedet for at klubbene har blitt skremt vekk og ligget lavt, har antallet klubber steget de siste årene, og det er ingen grunn til å tro at trenden stopper opp før politiet tar grep og blir mer offensiv, jfr. Avsnittet om klubbenes utvikling.

Å oppdatere politiets etterretningsbase (eksempelvis INDICIA) er i stor grad opp til den enkelte polititjenestemann selv. Det betyr at det stilles et krav til den enkelte om interesse og motivasjon, noe som kan være en utfordring. Noen orker ikke, noen glemmer det, noen ser ikke viktigheten. Politiet må basere seg på kunnskapsdeling, og da må alle ansatte være inneforstått med dette.

Videre har Gottschalk uttalt at politiet håndterer de kriminelle MC-klubbene på feil måte. Han mener at det er sløsing med tid å registrere medlemmer og beslaglegge våpen, og at politiet må følge tettere opp og være mer offensiv (nrk.no, 03.02.11). Politiet må være forberedt på å møte den raske utviklingen de aktuelle klubbene har – noe som betyr at Gottschalks momenter er av stor betydning. Faremomentet med å gå hardt ut er at arbeidet virker mot sin hensikt, og bidrar til provokasjon og irritasjon hos klubbene – dette vet vi i dag lite om, og det finnes ingen konkret dokumentasjon på at det stemmer, men enkelte medlemmer har selv gått ut i media og presentert dette som en konsekvens.

Politiets arbeid består i svært stor grad i å snakke med folk i alle typer livssituasjoner. Mange av de ansatte i politiet har lang erfaring med dette, og er flink på kontaktetablering med mennesker. En rapport fra Oslo politidistrikt (Stubberud & Jensen 2012) bringer nettopp dette

på banen – dialogen med gjengstrukturer, herunder de kriminelle MC-klubbene. Utfordringen med denne tilnærmingen er at også dette stiller krav til den enkelte polititjenestemann om å på personnivå imøtekomme noe som av mange er sett på som farlig. Ikke alle er villig til å gjøre dette, og synes det virker for utrygt. Det er forståelig at mange vil føle seg ukomfortable med dette, jeg kan kun gå i meg selv og tenke på hvordan jeg følte det i møtet med medlemmer eller supportere. Men er det ikke som å snakke med hvem som helst andre? Klubbenes samhold og holdninger virker ofte avskrekkende, og det kan være tryggere å innta en offensiv og formanende holdning til klubbene, enn å ”ta ting over en kaffekopp”. I de større byene, spesielt Oslo der dette prosjektet ble gjennomført, er det en lang tradisjon og vane å innlede dialog med alle typer miljø – også de tyngre kriminelle gjengene. Det er imidlertid lett å ta for gitt at evnen til dialog og kommunikasjon er egenskaper politifolk har innebygd, og som faller naturlig. Min erfaring er at dette i mange tilfeller ikke er riktig – spesielt hos studenter og nyutdannede. Disse blir av publikum behandlet som enhver annen erfaren tjenesteperson, og forventningene og kravene som stilles er i stor grad de samme.

På fagfeltet alvorlig og organisert kriminalitet råder det i følge rapporten en oppfatning av at dialog ikke er implementert som en likeverdig metode sammenliknet med de tradisjonelle repressive og straffefølgende. Det har vært større fokus og tro på betydningen av teknologiske nyvinninger og sofistikerte analyseverktøy. Målet er beslag, pågripelser og straffesak. En slik tilnærming kan bidra til å skape avstand og øke motsetninger, trusler og vold. Det har vist seg at bruk av repressive tiltak ofte genererer motkrefter i form av trusler og represalier mot representanter for politiet og påtalemyndighetene. Dette skjer når det ikke er arenaer for å kommunisere, men sterke fronter mellom partene (klubbene og politiet). Dersom dialog er en metode som har vist seg å fungere – kan det være nyttig å prøve dette i berørte kommuner? Rapporten presenterer nærmest en liste over virkningsfulle momenter – ”best practice” – i bruk av dialog som metode mot kriminelle miljøer. Hvis dette fungerer i Norges største byer, ser jeg ingen umiddelbar grunn til at dette ikke er verdt et forsøk i distriktene også. Å skape dialog med gjenger som er i ferd med å etablere seg er i følge denne rapporten svært viktig. Det var så vidt meg bekjent ingen aktiv dialog mellom politiet og de aktuelle medlemmene av kriminelle MC-gjenger der hvor jeg var utplassert i mitt praksisår, så noen konkret erfaring med dette kan jeg ikke presentere.

I omtalen av de kriminelle MC-klubbene virker det å være fort gjort å glemme bort den lovlydige delen av MC-miljøet. Kan vi bruke disse til noe? Jeg ser for meg at et større fokus på det positive ved de lovlydige klubbene, kan bidra til å øke forståelsen hos publikum og

skape en større avstand til de kriminelle klubbene. Skillet vil da bli mer tydelig, og det kan være enklere å rette seg direkte mot den kriminelle delen av miljøet.

Werps metode

Berørte kommuner, kommuner i faresonen, og andre interesserte, kan se til Øvre Eiker kommune og tidligere ordfører Anders Werp for inspirasjon og veiledning. Da det ble kjent at 1 % - klubben Outlaws skulle etablere seg og holde verdenstreff i kommunen, tok politiet initiativ til et tett samarbeid med Werp og kommunen i kampen om å få dem til å forlate stedet (Brennpunkt 2010). Et prosjekt ble satt i gang, og kommunen gjorde det gjennom reguleringer og kontroller vanskelig for medlemmene og klubbene. Werp har vært en foregangsmann og på mange måter et forbilde i kommunenes arbeid mot klubbene. ”Werps metode” har blitt omtalt som suksessfull i media, og viser at engasjement og samhandling er viktige faktorer i bekjempelsen av de kriminelle MC-klubbene. Resultatet av arbeidet og engasjementet var at klubben trakk seg helt ut av kommunen og forsvant.

Metoden kan være en stor motivasjon for andre små kommuner til å starte det samme arbeidet. Veilederen som skal utarbeides i samarbeid mellom KS og justisdepartementet, kan ha nytte av å se momenter fra dette arbeidet. Det er svært positivt at en slik veileder er under produksjon, og det må jobbes for å integrere denne hos hver enkelt polititjenesteperson, i alle fall i alle relevante ledd. Werps råd til alle kommuner og ordførere er å etablere et samarbeid med politiet der informasjonsutveksling er sentralt. Å være tydelig overfor innbyggerne har vist seg å generere mye støtte.

Politiet har et særlig ansvar for å danne et partnerskap med andre myndigheter og lokale aktører i det kriminalitetsforebyggende arbeidet (St. meld. Nr. 42 (2004-2005) 2005). Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er en overordnet modell for å skape en felles strategi for samordning mellom politiet, kommune og andre aktører, og ment til å tilrettelegge for et godt lokalt samarbeid gjennom å koordinere den forebyggende innsatsen (Lie, 2011). Werps metode, og samarbeidet som ble inngått her, er et klart eksempel på denne måten å arbeide på. En videreføring av metoden kan derfor sies å være innenfor de rammene myndighetene setter.

AVSLUTNING

Det kan se ut som at politiet enda har en vei å gå i å få arbeidet mot de kriminelle MC-klubbene til å virke forebyggende – men metodene som er tatt i bruk har vist seg å fungere, og er absolutt i tråd med politiets overordnede visjoner. Det er nok ikke mulig å forebygge hundre prosent, og få et samfunn uten kriminalitet. Men det er samfunnet som til enhver tid definerer hva som er kriminelt – jeg mener det derfor til en viss grad er op til borgerne selv å bidra til bekjempelse av problemet.

I det kriminalitetsforebyggende arbeidet har politiet stor grad av selvstendighet, noe som muliggjør kreativitet og initiativ (Lie, 2011). Igjen stiller dette krav til den enkelte politiansatte, som på alle andre områder i etaten, men en slik kompleks og omfattende utfordring krever og fortjener – etter min mening – større fokus.

Felles for alt av politiets arbeid er det store kravet til engasjement og notoritet. Vi har alle ulike interessefelt og saker en brenner for, men politiet er underlagt føringer og prioriteringer som må følges uansett privat motivasjon og interesser. Kanskje er det på tide å sette inn det berømte støtet i arbeidet mot de kriminelle MC-klubbene, før det er for sent.

REFERANSER

Referanseliste

Gottschalk, P. (2008). *Mafia i Norge – bekjempelse av organisert kriminalitet*. Oslo: Forlaget Vett og Viten.

Hells Angels MC World: FAQ
<http://www.hells-angels.com/?HA=faq> (11.05.12)

Krad.no (2011). *MC-kriminalitet: Her er Danmarks metoder*. Hentet fra
<http://www.krad.no/forebygging/trygge-naermiljoer/mc-kriminalitet>

Kripos (2011). Rapport. *Hells Angels struktur og organisasjon*

Larsson, P. (2008). *Organisert kriminalitet*. Oslo: Pax forlag.

Lie, E.M. (2011) *I forkant – kriminalitetsforebyggende arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

NRK, Brennpunkt (2010). Dokumentar. *Broderskapet*

Nrk.no: <http://www.nrk.no/nyheter/1.7491765>, oppdatert 03.02.11

Politidirektoratet. (2010). *Politiets bekjempelse av kriminelle MC-gjenger i perioden 2011 til 2015*. Oslo: Politidirektoratet.

Politidirektoratet. (2011). *Politiets bekjempelse av kriminelle gjenger i perioden 2011 til 2015*. Oslo: Politidirektoratet.

Stubberud, R. & Jensen, E. (2012). *Alt starter og avslutter med et håndtrykk – dialog med gjengstrukturer, erfaringer, resultater og råd*. Rapport, Oslo politidistrikt, Oslo.
Hentet fra <http://www.salto.oslo.kommune.no>

Wikipedia: *Organisert kriminalitet*.

http://no.wikipedia.org/wiki/Organisert_kriminalitet, nedlastet 11.04.12

Selvvalgt pensum

Barger, R. (2000). *Hell's Angel*. Trondheim: Forlaget Kulørt Kultur. Kap. 1 og 15 (21 s)

Gottschalk, P. (2008). *Mafia i Norge – bekjempelse av organisert kriminalitet*. Oslo: Forlaget Vett og Viten. (206 s.)

Totalt 227 sider.